

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 5 Maart 1893. N°. 793.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE: Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Amsterdam. Inzendingen die later dan Dinsdag vóór 's namiddags te 12 ure worden ontvangen komen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.50. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van afbeeldingen en Verlagen van Vereenigingen 10 Cent per regel.

Het achtste Gebod. ZONDAGSAFDEELING XLII.

Gij zult niet stelen.

I.

Van het zevende komen we op het achtste Gebod, en daarmee van het lichaam des menschen op zijn goed. Gelijkt we aantoonde, toen we de inderling der Wet uiteenzetten, kunt ge uw naaste aanranden in zijn persoon, in zijn wereld of in zijn naam. Nu randt ge hem in zijn persoon aan door overtreding van het zesde Gebod, in zijn naam door tegen het negende Gebod in te gaan, en in zijn wereld door of tegen het zevende of tegen het achtste Gebod te zondigen. Onze ziel staat op tweelei wijze met de zinnelijke, zichtbare wereld in verband: eerst in zeer engen zin door ons lichaam, en daarna in ruimeren zin door het kleeft, dat ons lichaam dekt, het voedsel dat ons lichaam in stand houdt, de woning waarin ons lichaam beschutting tegen de koude vindt; kortom door al wat uit het goed der aarde in zeker verband met ons treedt. Het is alsoo volkomen natuurlijk, dat het aanranden van onzen naaste in zijn wereld niet afloopt in één gebod, maar in twee geboden gesplitst is. Immers ons lichaam behoort nog tot ons wezen, ons goed niet. Wel is ons wezen op genieting ook van het goed der wereld aangelegd, en wordt ons deswege een heerlijkheid voor eeuwig beloofd, waarin we niet alleen een verheerlijkt lichaam, maar ook een verheerlijkt aarde, een schitterend paradijs, een Jeruzalem vol glorie zullen bezitten; maar toch blijft altoos het groote onderscheid tusschen ons lichaam en ons goed doorgaan. Het lichaam is aan ons, het goed bij ons. Dit zevende en achtste Gebod vormen dus saam één gebod, indien ge en lichaam en goed saamvat onder het één gebod van het achtste, en te tegen den persoon en den naam des menschen overstelt; maar ze vallen uiteen en worden gesplitst, zoodra ge let op het diepgaand verschil van wat tot u en aan u hoort. In de geboden, die niet op den naaste maar op God betrekking hadden, viel uitteraard geheel deze tegenstelling weg, omdat God een geest is, en dus geen lichaam heeft. Ge kunt daarom ook God wel aanranden in zijn persoon (d.i. als God), in zijn wereld en in zijn naam, maar voor God is heel de wereld zijn goed, zoodat van splitsing hier geen sprake komt. De parallel blijft dus, gelijk we die in de aanvang opstelden.

Ge zult niet aanranden: 1°. God: noch 2°. uw naaste. a. in zijn persoon: Gebod één, Gebod zes. b. in zijn wereld: Gebod twee, Gebod zeven en acht. c. in zijn naam: Gebod drie, Gebod negen.

De geheel eigenaardige beteekenis van het vierde en vijfde Gebod is te zijner plaatse toegelicht, en kan hier dus verder onbesproken blijven. Wat we met deze herinnering alleen bedoelden, was, dat men bij den overgang van het zevende tot het achtste Gebod wel den saamhang van heel het stel geboden herdenken zou, om terstond te beseffen, uit wat oogpunt dit achtste Gebod behoort besien te worden.

En dan sta al aanstands op den voorgrond, dat men zeer ten onrechte zich op dat achtste Gebod beroepen heeft, om er den tegenwoordigen bezitstoestand en het thans geldend eigendomsrecht mede te verdedigen. Sinds Proudhon in 1840 door zijn geschrift: *Qu'est ce que la propriété?* het denkbeeld opwierp, of alle eigendom niet op diefstal rustte, heeft men, en zeer terecht, steeds op het achtste Gebod gewezen als op een vast punt voor onze conscientie. Zonder zulk een vast punt in uw besef, kan men het rad der dingen zoo voor u omdraaien, dat ten slotte alles ineenvloeit en alle onderscheid tusschen waarheid en logen, tusschen recht en onrecht, en zoo ook tusschen eigendom en diefstal wegvallt. In zooverre stemmen we dit dan ook volkomen toe. Voor het vraagstuk van den eigendom is ons metterdaad in het achtste Gebod een vast punt gegeven. Het achtste Gebod is in dien zin een der fundamente van het maatschappelijk gebouw. En nooit zou, wie aan Gods Woord geloofd, mogen medewerken, om een maatschappij in te richten, die dat Gebod op zij zette. Maar als nu de rijke bezitters verder gaan, en niet zoover bezorgd blijven te zijn over de „fundamente der aarde“, maar meer over hun eigen schatten, en deswege uit dit achtste Gebod willen afscheiden, dan is het hunne wettig eigendom is, en dat zij van Godwege vrijheid hebben, om daarover naar eigen goedvinden te beschikken, dan is het plicht

en roeping der Christelijke zedekunde, om al zulke wanbegrippen te vernietigen. Eigenlijk was daartoe de eenvoudige voorlezing van den Heidelbergschen Catechismus op het achtste Gebod reeds voldoende, want als „onze Catechismus zegt, dat sich tegen dit Gebod vergrijspt: 1°. al wie iets onder zich heeft, dat door list, bedrog, woeker enz. werd verkregen; voorts 2°. al wie gierig is of verkwist; en 3°. eindelijk al wie zijn goed niet ten meeste nutte van zijn naaste besteedt en den nooddriftige helpt; — dan springt terstond in het oog, dat dit achtste Gebod zijn overtreders voor geen gering deel juist onder de bezitters zoekt, en meer buiten dan in de gevangenis oordeel velt over zijn delinquenten. Proudhon's zeggen, dat alle eigendom uit diefstal voortkomt, is stellig onwaar, maar dat zeer veel eigendom, welbezien, gestolen goed is, verzon niet eerst Proudhon, maar stond sinds 1563 in den Catechismus.

Toch kunnen we bij deze altoos min of meer oppervlakkige redeneringen niet blijven staan. De Catechismus toch is ons wel een uitlegging van het Woord, maar nooit zelf een regel voor ons handelen; en zoo moet ook hier op de Schrift zelve teruggegaan. Niet alsof het zeggen des Heeren: *Gij zult niet stelen*, de laatste grond ware, waarop de eerbiediging van het eigendomsrecht van onzen naaste steunt. Dit kan nooit. Een uitwendig gebod toch staat altoos achter in kracht bij een gebod, dat de Heere ons inschreef in de tafel van ons eigen hart. Zelfs zouden we, als de Heere zijn wet niet in ons hart had ingegrift, niet verstaan wat Hij met het uitwendig gebod bedoelde. Een uitwendig gebod, dat niet steunt op een inwendig gebod, moet daarom altoos een volledig omschreven gebod zijn, waarin met juistheid wordt aangeduid, wat ge hebt te doen of te laten. Zoo b.v. het profetiegebod in het Paradijs, waarbij een bepaalde boom wordt aangeduid en nauwkeurig wordt gezegd, wat Adam en Eva ten opzichte van dezen boom te doen hadden. Maar een algemeen gebod, dat zich over geheel het leven van alle menschenkindere uitstrekt, gelijk het gebod: *Gij zult niet stelen*, zou eenvoudig niet verstaan noch gevat worden, bijaldien er niet in den mensch een inwendig gebod heerschte, dat met dit achtste Gebod overeenkwam.

Het beloop der zaak is dus dit: Toen God het menschelijk wezen schiep, schiep Hij den mensch ook het besef in van onderscheiding tusschen mensch en mensch, en daardoor tevens van het goed des eenen en het goed des anderen. De zonde poogde dit besef geheel te vernietigen, en zou het ook geheel vernietigd hebben, bijaldien God de Heere, door zijn algemeene genade, deze vernietiging niet gestuit, en niet zeker besef van eerbied voor eens andersmans goed in ons had overgelaten. Vandaar komt het, dat dit besef, ook zonder de wet van Sinaï, nog bij de Heidenen werkt, gelijk Paulus in Rom. 2: 14 zegt, dat de Heidenen „ook zonder de wet de dingen der wet doen.“ Iets wat de heilige apostel te eer kon zeggen, daar men desijds onder den regel van het Romeinsche recht leefde, en dit recht vooral op het punt van den eigendom zeer sijn was uitgewerkt. Toch is eerst door de afkondiging van het achtste Gebod op den Sinaï de gebroken klank van dit gebod in 's menschen hart, uitwendig hersteld, en nu als een stem van buiten tot zijn conscientie gekomen. En in dien zin nu verstaan, dat het achtste Gebod het verflauwend besef van onderscheiding tusschen het goed des eenen en het goed des anderen weer vast heeft gesteld; en bij de ommekeer van eigendom in diefstal, die eens komen moest, het fundament zou blijken te zijn waarop de maatschappelijke orde rustte; besamen ook wij dess uitspraak volkomen, mits op beding dat men dit Gebod niet meer zeggen late dan er inuit, en het niet neme buiten verband met hetgeen wat overigens aangaande eigendom en bezit in Gods Woord geopenbaard is.

En dan moet al aanstands zeer ernstig protest ingediend tegen elke voorstelling, alsof het achtste Gebod den eisch zou stellen, dat alle goed op aarde persoonlijk aan den een of den ander zou toebehooren; en alsof derhalve het communaal of gemeenschappelijk bezit van vele dingen onder het achtste Gebod ware uitgesloten. Dit toch volgt er volstrekt niet uit, en staat er niet in. Een maatschappij b. v., waarin alle weide voor het vee, alle akker om te bebouwen enz. gemeenschappelijk bezit ware, en waarin geen ander persoonlijk bezit bestond, dan dat ieder mensch zijn eigen kleeding, eigen huisraad en eigen gereedschap hadde, zou in geen enkel opzicht met het achtste Gebod in botsing geraken.

Ook zoo toch zou er wel terdege een zeer aanzienlijk deel van het goed der aarde persoonlijk bezit zijn; gezo dat aan den een en niet tegelijk aan den ander toebehoorde; en wij nu de vraag stellen: zonde allicht er toe zou neigen, om aan den ander af te nemen wat het zijne was, zou het gebod: *Gij zult niet stelen*, zijn volle kracht behouden. Het achtste Gebod op zichzelf laat zich dus over de verdeling van het goed der aarde als zoodanig niet uit. Het laat dientengevolge allerlei bezitstoanden toe. En eerst dan zou er rechtstreeks een botsing met dit gebod treden, als men de maatschappij zoo wilde inrichten, dat niemand iets had, dat hij het zijne kon noemen, maar alle goed, niets uitgezonderd, gemeen was. Als b.v. van de eerste gemeente des Nieuwen Verbonds te Jeruzalem geschreven staat, dat ze alle dingen gemeen hadden, zal wel niemand dit opvatten, alsof ze ook hun eigen kleeding, hun eigen huisraad, hun eigen gereedschap aan anderen afstonden, maar niet ge terstond in, dat dit enkel staat op het bezit van geldsommen, van land of aan anderen verhuurde huizen. Dit nu wenschen we daarom zoo kras en duidelijk uit te spreken, omdat velen zich er aan gewend hebben, om in den strijd met de sociaal-democratie zich aanstands op het achtste Gebod te beroepen, alsof een maatschappij, gelijk de meeste sociaal-democraten zich die voorstellen, in onvermijdelijken strijd met het achtste Gebod zou geraken. En dit nu is niet het geval. De meeste sociaal-democraten van wetenschappelijken aanleg toch stellen zich niet voor, dat alle eigendom zal worden afgeschaft, maar alleen dat het groter deel van den persoonlijk eigendom zal worden te niet gedaan. En wat b.v. aangaat 's menschen kleeding, sieraden, huisraad, handgereedschap enz. is het ook hun stelsel, dat dit alles persoonlijk eigendom moet blijven. Men zij vooral tegenwoordig met zijn redeneringen uit Gods Woord uiterst voorzichtig. Als men roept, dat hetgeen nu persoonlijk bezit is, den eigenaar eenvoudig moet worden afgenomen, komt de zaak natuurlijk heel anders te staan; maar als men, met het achtste Gebod voor oogen, en wel op grond van dit gebod, meent te kunnen beweren, dat een maatschappij met zeer uitgestrekt communaal bezit door God verboden is, vergist men zich geheel. Iets wat nog te duidelijker in het oog springt, zoo men bedenkt dat dit gebod gegeven is aan Israël in de woestijn, toen er natuurlijk van landbezit nog geen sprake was; toen er geen handel kon gedreven worden; en toen de persoonlijke eigendom bijna uitsluitend bestond uit de kleeding, die men aan had of meevoorde, en voorts in eenig huisraad, eenig vee, enkele sieraden, en wat handgereedschap.

Een tweede misverstand, dat we uit den weg willen ruimen, is de gevoeltrekking die men heeft afgeleid uit wat we lezen in Matth. 20: 15, waar in een van Jesus' gelijkenissen sprake is van een heer des huizes, die arbeiders huurde in zijn wijngaard, en bij de afbetaling evenveel gaf aan wie kort en aan wie lang gearbeid had. Toen nu wie langer gearbeid had hierop aanmerking maakte, zoo zegt Jesus, zei deze heer des huizes: „Nem het uwe en ga henen. Ik wil dezen laatsten ook geven gelijk als u. Of is het mij niet geoorloofd met het mijne te doen wat ik wil, of is uw oog boos, omdat ik goed ben.“ Uit dit zeggen nu heeft men afgeleid, dat Jesus het volstrekte eigendomsbegrip, dat vooral door het Romeinsche recht ook bij ons in zwang is gekomen, door zijn Goddelijke autoriteit gesancioneerd heeft, en dat dienvolgens elk discipel van Jesus had te erkennen, dat elk eigenaar met zijn eigendom doen kon wat hij verkoos. Dat dit nu niet zoo is, en volstrekt niet opgaat, zal bij eenigszins aandachtiger beschouwing van Matth. 20: 15 duidelijk worden. En dan wijzen we op drielei: 1°. hierop dat niet Jesus dit zegt, maar dat Jesus het zeggen laat door een man, dien hij in zijn gelijkenis opvoert. Nu is een gelijkenis van Jesus niet een deugdenbeeld, waarin Hij louter ideaal-menschen teekent, zoodat elke handeling en elke uiting van de personen, die Hij laat optreden, ons als regel zou gesteld worden; maar zijn gelijkenissen zijn uit het werkelijke leven gegrepen. Hij teekent ons de menschen, gelijk ze werkelijk zijn, met hun deugden en ondeugden bel. In de gelijkenis van den verloren zoon is de verloren zoon een ellendig suet; is die man die hem huurt, en hem zich voeden laat met swijnendraf een gierige boer, die schandelijk voor zijn knechts zorgt; zijn de hoeren met wie hij zijn goed doorbrengt en die hem uitplunderen, vrouwen van de slechtste

soort; en is de oudere broeder een zelfgenoegzaam persoon, in wien alle hoogere aandrift ontbreekt. Alleen de vader komt in die gelijkenis schoon uit. En zoo is het in Jesus' gelijkenissen. Denk vooral aan den onrechtvaardigen rechter. Uit het feit, dat Jesus hier een heer des huizes laat optreden, die alsoo spreekt, volgt dus nog in het minst niet, dat het was gelijk die man het zeide; maar alleen, dat een man uit dien tijd er zoo en niet anders over placht te denken. — Maar ten 2°, hetgeen Jesus dezen „heer des huizes“ in den mond legt, is volstrekt niet de uitspraak van boozen wilkeur, als had deze man willen zeggen: Ik ben vrij om naar grill en lust met mijn goed om te gaan. Daartoe tekent de Heere ons dezen man in veel te nobel karakter. Neen, er is hier alleen sprake van de vrije beschikking over zijn goed, om wel te doen. Hij was, zegt Jesus, met de eerstgehuurde arbeiders overeen gekomen, om ze te laten werken voor zoo en zoveel daags. Dien arbeid hadden ze geleverd, en het daarvoor bedongen loon had hij hun uitbetaald. Maar nu stonden er nog „werkloozen“ op de markt. Gezonde, kloekke mannen, die wel hadden willen werken, maar geen werk hadden kunnen vinden. Ook dezen had hij nu 's middags laat nog in dienst genomen. Naar proportie zouden dezen dus slechts één tiende moeten ontvangen hebben. Stel de eersten ontvingen f 1 dan zouden deze mannen met één dubbeltje naar huis zijn gegaan. En dat roert nu diens mans hart. Dat kan hij niet amsien. Die mannen waren buiten schuld. Ze waren willeg, maar vonden niet. Ze hebben ook te leven, allicht met een gezin. En nu komt er gevoel van barmhertigheid in hem op, en denkt hij: met minder dan f 1 kan ook deze man niet toe. Ziedaar, daar hebt hij ook uw gulden. Hiertoe nu betwisten zij, die den ganschen dag gearbeid hadden, hem het recht. Ze zeiden: dat moogt ge niet doen. Als ge hun f 1 geeft, dan komt ons f 10 toe. En hierop nu antwoordt de heer des huizes, dat hij hun geen onrecht doet, want dat hij met hen voor f 1 was overeengekomen; en voorts dat hij immers wel ter dege vrij was, om van het zijne aan deze andere mannen meer te geven dan ze, strikt genomen, verdiend hadden. En ten 3°, wijzen we er op, dat deze uitlegging geheel bevestigd wordt door het slot van zijn zeggen. Immers hij voegt er aan toe: *Of is uw oog boos, omdat ik goed ben?* Dit staat er natuurlijk niet als een overtuiging bij, maar strekt, om het voorafgaande gezegde te verklaren. En welke andere verklaring komt dit slotgezegde anders toe dan deze: Gij betwist mij het recht om met het mijne wel te doen, en dit komt daar vandaan, dat ik goed ben, maar uw oog boos is. Men zal dus voortaan van elk beroep op dit zeggen van Jesus moeten afstaan, alsof hierdoor het absolute begrip van den persoonlijk eigendom geijkt ware geworden. En zij onder de bezitters, die zich zoo gaarne op dezen heer des huizes beroepen, om hun volstrekte heerschappij over hun eigendom waar te maken, zouden allicht zichzelf en de maatschappij beter zegenen, indien zij zich afvroegen, of ook zij van de hun gelaten vrijheid, om met hun geld wel te doen, even ruim gebruik maakten, als deze eigenaar van den wijngaard.

Gods heilig Woord is al zoalang misbruikt, dat men bij den klammenden ernst der tijden er waarlijk wel eens aan denken mag, om de overtuiging weer ingang te doen vinden, dat volstrekte heerschappij over eenig natuurlijk goed nooit anders toe kan komen dan den Heere onzen God. Wat in de Schrift van den bezitter als rentmeester voorkomt, wijst ons hier den eenig velligen weg; en de kerk van Christus verzaakt haar roeping, indien ze niet rusteloos en altoos weer de heilige waarheid preekt en inprent, dat God de Heere de eenige, wettige eigenaar is, en dat geen mensch ooit iets anders is of zijn kan, dan rentmeester over een deel van het goed, dat Gode alleen toebehoort. Dat dit zoo is, belijdt elk Christen in zijn gebod; maar buiten zijn gebod denkt en doet hij er niet naar. Wie weten wil, hoe Jesus over den eigendom dacht, zie hem rondgaan op aarde uitroepende: De vossen hebben holen en de vogelen des hemels nesten, maar de Zoon des menschen heeft niets waar Hij het hoofd nederlegge. Jesus heeft na zijn openlijk optreden altoos van gegeven goed geleefd, en niet den rijken man, maar den armen Lazarus zalig gesproken. En hiernede overeenkomstig heeft onze Heiland ons den waren zetregel voor allen eigendom gegeven in de vierde bede van het Onze Vader,

toen hij elk mensch, rijk of arm, elken dag opnieuw bidden leerde: *Onze Vader, geef ons heden ons dagelijks brood.* Immers zo ergens, dan blijkt hieruit, dat Jesus wil, dat ge, alles wat het uwe is, beschouwen zult als eigendom van uwen Vader die in de hemelen is. Immers het kind leeft bij vader in; en niet het kind, maar vader bezit alles. Dat ge dat doen zult, ook al staat uw spijze voor u op tafel gereed. Dat ge doet zult niet alleen ten opzichte van weelderige spijzen, maar zelfs ten opzichte van uw beste broods. Dus is zelfs het stuk brood, dat voor u op tafel staat, niet uw eigendom, maar het eigendom van uw Vader in de hemelen. Dat ge niet maar eens per maand, of eens per week, maar elken dag opnieuw uw dagelijkse bete van uw God, die er eigenaar van is, zult afsmecken. En bovenal dat ge die bete voor u zelve nooit zult afsmecken, zonder diezelfde bete tegelijk te vragen voor alle kinderen der menschen, die, evenals gij, aan die bete behoeft hebben. O, Het is zoo rijke zin, in taal van gulden eenvoud: *Vader, geef ons heden ons dagelijkse brood.* Een bede in slechts zes woorden; en toch, als ge alle zonen van ons vaderland er maar toe brengen kondt, om elken dag dat zestal woorden van harte en uit innige overtuiging te bidden, hoe zou op eens alle valsche begrip van eigendom, alle plutocratie, alle aanbidding van het gouden kalf, en alle socialisme de wereld uit zijn.

Nog een laatste uitspraak van Jesus: *De armen hebt ge altoos met u, voegen we hier aan toe; wijl men ook op die uitspraak zich pleegt te beroepen, om ons duidelijk te maken, hoe Jesus gewild heeft, dat er altoos eenenrijds rijken en anderenrijds armen zouden zijn; waaruit men dan afleidt, dat men tegen Jesus ingaan zou, indien men maakte, dat er geen armoe meer in ons land geleiden werd. Zulke misbruik van Jesus' woord werkt altoos onze verontwaardiging. Of wat is dan het einddoel, dat Jesus zich bij zijn strijd, heeft voorgesteld? Was het niet, om in het rijk van zijn heerlijkheid eens allen zonder onderscheid te overdruppen met hemelsche weelde, ze allen te doen aanraaken aan de Bruidstol des Lams, en ze te nooden aan „een vetten muilvol vol wijns en mergs.“ En dien barmhertigen Jesus, die altoos zoo diep begaan was met de menschelijke ellende, zou men u willen voorstellen, als in toorn over u opwakeupende, als ge een poging woudt aanwenden, om de schreliende armoede van de aarde te doen verdwijnen. Zeg zelf, zweemt zulk zeggen niet naar Gods latering, is het geen belediging voor Jesus' heiligen naam? Dat een arme zich op dat woord beroept, om zich te troosten, het zij zoo, maar laat wie een rijk deel van zijn God ontving, zich toch wachten, om er ooit de hardheid van zijn hart mee te verpoelijken. Ge bezondigt er uw zielen met.*

Niets valt dan ook lichter, dan aan te toonen, dat in Jesus' woorden volstrekt niet ligt, wat men er uit afleidt. Als Jesus gezegd had: „Tot aan het einde toe zullen er altoos zelfmoordenaars zijn“, zou het iemand dan in den zin komen, hieruit af te leiden, dat er dan geen poging mocht aangewend, om aan den zelfmoord een einde te maken? Is er dan geen verschil meer, of ik, kennende den aard des menschen, en wetende wat uit zijn zondigen aard altoos zal voortvloeien, hij wijze van proleite seg, wat voordurend de toestand zijn zal, of wel dat ik een regel bepaal, een ordinantie uitvaardig, en zeg hoe het zijn moet. Welnu, dat zeldde onderscheid geldt hier. Men vat die woorden van Jesus op, als had Jesus daarin een regel gesteld, hoe het tot aan den jongsten dag zijn moest, zoodat ge, als er geen armen meer waren, er toe zoudt moeten overgaan, om armen te maken. En toch, wat Jesus zelf was niets dan een profetie. Het was de Kenner van het menschenhart, die, wetende wat gevolgen de zonde na zich zou blijven slepen tot den einde toe, aan Judas zegt: *De armen hebt gij altijd met u.* Ware het anders bedoeld, dan zouden we de gelukkig bedrivers willen aanraden, om het eens bij het jaar om te ruilen, door wie nu arm zijn dan eens rijk te maken, en zelf eens een jaar lang de rol van arme op zich te nemen. Ook dan toch zou naar uw opvatting op volledige wijze aan de door u onderstelde ordinantie van Jesus voldaan zijn.

Zoo echter wil men het niet, en daarom is het zoo wrede, zoo harteloos, zoo on-Christelijk, en voor Jesus naam beledigend, als wie zelf een gegoed man is, zich in zijn onbarmhertigheid op dit woord van onzen Heiland beroept.

KUYTER.

Zilveren
ENINGEN.
gatiekoers.

IE.

0.10.

eniging.
loonstra te
Maria en
paar witte

venningm.

ij de be-
Tweede
f 2.90
3.50

> 10.—
> 12.50

Voor de
a 30 Afle-
ent.

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs

Twede
gen. Prijs